

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 24^{ΗΣ} ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1987

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΠΟΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ
ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΟΥΡΟΥ

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΟΥΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ
ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΣΠΥΡΟΥ ΣΚΑΡΠΑΛΕΖΟΥ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τιμᾷ σήμερα τὴ μορφὴ τοῦ Νικολάου Λούρου μὲ μνημόσυνο, ποὺ συνηθίζεται νὰ ἀποκαλεῖται ἐπιστημονικό. Μὰ πῶς μπορεῖ νὰ χωρέσει στὴν ἔννοια τοῦ ἐπιθέτου «ἐπιστημονικό» ἢ τόσο πολὺπλευρὴ δραστηριότης τοῦ κορυφαίου αὐτοῦ ἀνδρός, ποὺ τὸ φάσμα τῆς, πέραν τῆς Ἐπιστήμης, καλύπτει τόσοις ἄλλοις τομεῖς τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ λόγου; Μιὰ δραστηριότης ἀδιάκοπη, ποὺ, μετὰ τὴν ἀποχώρησίν του ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο στὰ 70 του χρόνια, συνεχίστηκε ἐπὶ 18 ἀκόμη ἔτη ὁλονὲν καὶ περισσότερο γόνιμη καὶ ἀκτινοβολοῦσα; Μιὰ δραστηριότης, ποὺ ἡ ἀπήχησίν τῆς στὴν Ἑλληνικὴ Κοινωνία φάνηκε στίς τόσες ἐκδηλώσεις τιμῆς στὴ μνήμῃ του, ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωή;

Πράγματι, μετὰ τὸ θάνατό του, τίς ἐπόμενες ἡμέρες γέμισαν οἱ ἡμερίδες μὲ ψηφίσματα ἀπὸ Ἀνώτατα Ἰδρύματα, Ὁργανισμούς, Ἐπιστημονικὲς Ἐταιρεῖες, Φιλολογικοὺς Συλλόγους καὶ Διοικητικὰ Συμβούλια Νοσοκομείων καὶ Κλινικῶν, ἀκόμη καὶ ἰδιωτικῶν, ἐνῶ εἶχε ἐγκαταλείψει τὴν ἄσκηση τοῦ ἐπαγγέλματός του ἀπὸ 15ετίας. Ὑστερα, ἔγιναν ὁμιλίες σὲ πανεπιστημιακὰ ἀμφιθέατρα, σὲ ἱατρικὰ συνέδρια καὶ ἑταιρεῖες, σὲ φιλολογοι-

κούς οργανισμούς και γράφτηκαν όχι μόνο σέ ιατρικά και ιατροφιλολογικά, ἀλλὰ καί σέ καθαρώς λογοτεχνικά και ἄλλα σοβαρὰ περιοδικά, δοξαστικά κείμενα γιά τήν προσωπικότητά του. Ἀπό τὰ κείμενα αὐτὰ ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς διαβάσω μικρή μόνο περικοπή ἀπό ἐκεῖνο, πού μοῦ φάνηκε τὸ πιὸ πηγαῖο, τὸ πιὸ ἐγκάρδιο:

«Ἄν δὲν μὲ πίεζε ἡ καρδιά μου νά γράψω ὁ Νίκος, θὰ ἔλεγα ὁ κύριος. Θὰ τὸ διαλαλοῦσα τώρα, πὺ τὴν ἄρχοντιὰ μερικοὶ τὴν θεωροῦν ἀντιδημοκρατικὴ και περιδεεῖς τὴν κλείνουν στὸ χρονοντούλαπο. Ὁ κύριος, μὲ τὴν ἀπλότητα και τὴ σεμνότητα τοῦ πραγματικοῦ κυρίου. ... Ἦξερα τὰ μεγάλα ἐπιτεύγματά του, τὰ ἐπιστημονικά, τὰ ὀργανωτικά, τὰ γλωσσικά. Καί δὲν ἔλεγα 'πάει ὁ Νίκος καλά'. Ἔλεγα: 'πάμε καλά'. Καί ὅσο τὸ ἐπέτρεψε αὐτὸς ὁ δύσκολος τόπος, μᾶλλον πήγαμε καλά. Ὁ Νίκος λίγο καλύτερα ἀπὸ μένα». Ὑπογραφή: Κωνσταντῖνος Τσάτσος.

Μὰ παρασύρθηκα και ἄρχισα ἀπὸ τὸ τέλος. Ἄς συνεχίσουμε ξεκινώντας ἀπὸ τὶς πηγὲς τῆς ζωῆς του.

Ὁ Νικόλαος Λοῦρος γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα στὶς 6 Μαρτίου 1898, εὐνοημένος ἀπὸ τὶς Μοῖρες. Καί οἱ δύο γονεῖς του ἦταν ἐξαιρετικοὶ ἄνθρωποι. Ἡ μητέρα του, πολὺπλευρα μορφωμένη, μὲ σπουδὲς στὴν Ἑλβετία, ἀνέπτυξε πλούσια κοινωνικὴ δραστηριότητα σὲ διάφορα ἰδρύματα, ἀσχολήθηκε σοβαρὰ μὲ τὴ λαογραφία και τὴ λαϊκὴ τέχνη και ὑπῆρξε ἰδρυτικὸ μέλος και ὕστερα Πρόεδρος τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων, τοῦ πρώτου γυναικείου πολιτιστικοῦ σωματείου τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πατέρας του, ὁ θεμελιωτὴς στὴν ἐποχὴ του τῆς νεώτερης Μαιευτικῆς και Γυναικολογίας στὴ χώρα μας, εἶχε και αὐτὸς ἀναπτύξει κοινωνικὴ και ἐπὶ πλέον πολιτικὴ δράση και εἶχε πετύχει ἰδιαίτερο ἐπιστημονικὸ κύρος.

Ὁ υἱὸς Λοῦρος, ἀνατρεφόμενος στὸ οἰκογενειακὸ αὐτὸ περιβάλλον και προικισμένος ἀπὸ τὴ φύση του μὲ πλούσια πνευματικὰ προσόντα, ἔδειξε ἀπὸ τὰ μαθητικά του χρόνια ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά ἐξωσχολικὴ παιδεία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐκολὴ μάθηση ξένων γλωσσῶν, καλλιερгоῦσε τὶς γνώσεις του στὴ λογοτεχνία, τὴ φιλοσοφία, τὴν ποίηση, τὴ μουσικὴ και τὶς τέχνες. Αὐτὲς τὶς ἐπιδόσεις του προφανῶς διαπιστώνοντας ὁ πατέρας του, τὸν παρότρυνε ἐπίμονα νά σπουδάσει στὴ Γαλλία και τὴν Ἀγγλία δημοσιογραφία και ἐπιστήμες τοῦ ἀνθρώπου, φιλοδοξώντας γιά τὸ γιό του σταδιοδρομία μὲ διεθνή ἀκτινοβολία σ' ἓνα ἐπάγγελμα, πὺ θὰ ἀξιοποιοῦσε ὄλες αὐτὲς τὶς πολυδιάστατες ἰκανότητές του. Ὁ ἴδιος ὅμως, θαυμάζοντας τὸν πατέρα του, δὲν θέλησε νά φύγει ἀπὸ τὴν ἰατρικὴ παράδοση.

Τὶς σπουδὲς πὺ ὁ Λοῦρος ἄρχισε στὴν Ἀθήνα και στὸ 2ο ἔτος συνέχισε στὴ Βέρνη, ὅπου ἀπὸ φοιτητὴς ἐργαζόταν ἐρευνητικά, ὥστε τὸ 1919, λίγους μῆνες μετὰ τὸ πτυχίον τῆς Ἰατρικῆς, νά ἀποκτήσει και τὸ διδακτορικὸ του δίπλωμα.

Υστερα, πρὶν ἀρχίσει τὴν εἰδικότητά του στὴ Μαιευτικὴ καὶ Γυναικολογία, ἐργάστηκε στὴ Βιέννη ἐπὶ διετία σὲ Ἐργαστήρια Μικροβιολογίας καὶ Παθολογικῆς Ἀνατομικῆς καὶ ἓνα ἔτος σὲ Κλινικὴ Γενικῆς Χειρουργικῆς, ὥστε νὰ ἐξοικειωθεῖ προηγουμένως μὲ τοὺς ἐργαστηριακοὺς καὶ ἐρευνητικοὺς τομεῖς γενικότερα τῆς Ἱατρικῆς, γεγονόςς ποὺ τοῦ ἄνοιξε καινούργιους ὁρίζοντες καὶ τὸν ἐφοδίασε μὲ νέα ὄπλα γιὰ τὶς μεταγενέστερες ἐπιτεύξεις του.

Ἡ πανεπιστημιακὴ του σταδιοδρομία στὴν εἰδικότητά του στὸ Βερολίνο κοντὰ στὸν κορυφαῖο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Καθηγητὴ Bumm ὑπῆρξε ραγδαία, χάρις στὴν ἀποκτημένη ἤδη ἐρευνητικὴ πείρα. Μεταξὺ τῶν πρώτων προσπαθειῶν τοῦ Λούρου ἦταν ἡ μελέτη τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης τῶν καρκινικῶν κυττάρων, ποὺ ἀποβάλλονται ἐλεύθερα ἀπὸ τὴν ἐστία τους. Ἄρχισε δηλαδὴ νὰ σπουδάζει κυτταρολογία πρὶν ἀκόμη γίνουν γνωστὲς οἱ ἐργασίαι τοῦ Παπανικολάου, ποὺ δημιούργησε τὸν νέο αὐτὸ κλάδο τῆς Ἱατρικῆς Ἐπιστήμης.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἐπινόησε μέθοδο προφυλακτικῆς ἀνοσοποιήσεως τῶν ἐγκύων, ποὺ τὴν ἀσπάρθηκε ὁ Bumm καὶ ἔκτοτε τὴν ἐφήρμοζε συστηματικὰ στὴν Κλινικὴ του. Ἀξίζει ἐδῶ νὰ ἀναφερθεῖ αὐτό, ποὺ γνωρίζουν οἱ γυναικολόγοι: ὅτι ὁ Λούρος, πρὶν ἐφαρμόσει τὴ μέθοδό του σὲ ἄνθρωπο, ἔκανε ἔνεση στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του μὲ καλλιέργεια στρεπτοκόκκων, ποὺ εἶχε ἀδρανοποιήσει, ποὺ εἶχε δηλαδὴ μετατρέψει σὲ ἀκίνδυνους. Οἱ ἐργασίαι του στὸν τομέα τῶν λοιμώξεων εἶχαν ἰδιαίτερη ἀπήχηση, καὶ ἔτσι ἄρχισε ἤδη τὸ 1923 νὰ καλεῖται γιὰ διαλέξεις καὶ ἔξω ἀπὸ τὴ Γερμανία.

Τὸ 1925 τὸ ἐρευνητικὸ καὶ συγγραφικὸ του ἔργο ἦταν ἤδη τόσο σημαντικό, ὥστε νὰ ἐκλεγεῖ Ὑφηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βερολίνου καί, ἀφοῦ ἐργάστηκε ὡς ἐπιμελητὴς στὴν Κλινικὴ τῆς Δρέσδης καὶ προϊστάμενος τῶν Ἐργαστηρίων της, νὰ ἐκλεγεῖ τὸ 1928 ἔκτακτος Καθηγητὴς τοῦ ἴδιου Πανεπιστημίου.

Στὴν Ἑλλάδα ἐπέστρεψε τὸ 1929 καὶ ὀργάνωσε τὴν Κλινικὴ, ποὺ ὁ πατέρας του εἶχε πρόσφατα κτίσει, σύμφωνα πρὸς τὶς ὑποδείξεις του, μὲ πλήρη Ἐργαστήρια καὶ ἀμφιθέατρο γιὰ διδασκαλία. Σ' αὐτὸ τὸ ἀμφιθέατρο ἄρχισε τὸ 1933, ὅταν, σύμφωνα μὲ τὸ νέο Ὄργανισμὸ τοῦ Πανεπιστημίου, ἀναγνωρίστηκε ὡς Ἐκτακτος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, νὰ διδάσκει φοιτητὲς καὶ νὰ κάνει ἐγχειρητικὰς ἐπιδείξεις. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιότερους γιατροὺς θὰ ἐνθυμοῦνται μὲ πόσο θαυμασμὸ ἐσπευδαν τότε νὰ τὸν ἀκούσουν, γιὰ νὰ μνηθεῖν στὶς τελευταῖες προόδους τῆς Ἐπιστήμης μας.

Τὸ 1935 διορίστηκε Τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Γυναικολογίας στὸ Ἀρεταίειο καὶ τελικὰ τὸ 1936 ἐξελέγη Καθηγητὴς τῆς Β' Μαιευτικῆς καὶ Γυναικολογικῆς Κλινικῆς, ποὺ στεγάσθηκε στὸ «Μαρίκα Ἡλιάδη». Καὶ ἔτσι ἔφθασε στὴν κορυφὴ τῆς πανεπιστημιακῆς

του ανέλιξης σὲ ἡλικία 37-38 ἐτῶν καὶ ἔκτοτε, ἐπὶ 50 ὀλόκληρα χρόνια, συνέχισε ἀσταμάτητα καὶ ἀνυποχώρητα νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐξύψωση ὄχι μόνο τῆς εἰδικότητός του, ὄχι μόνο τῆς ἰατρικῆς παιδείας καὶ πρακτικῆς, ὄχι μόνο τῆς νοσοκομειακῆς ὀργάνωσης, ἀλλὰ καὶ γενικότερα γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς πνευματικῆς ζωῆς στὸν τόπο μας.

Ἦταν τόσο πολυδιάστατες οἱ δραστηριότητες τοῦ Λούρου, ὥστε ἡ τήρηση χρονολογικῆς ἰστορίας νὰ καθίσταται ἀδύνατη. Θὰ προσεγγίσουμε χωριστὰ μία-μία τὶς ποικίλες πλευρὲς τῆς.

Καὶ ἄς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὸ καθαρὰ ἰατρικὸ τοῦ ἔργο στὴν Ἑλλάδα.

Στὸν τομέα τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογικῆς τεχνολογίας ὁ Λοῦρος ἐπενόησε ὀρισμένες μεθόδους, ποὺ εἶχαν διεθνή ἀπήχηση. Ἀπὸ τὸ 1946 ἐφήρμοζε τὴ μέθοδό του τοῦ σύντομου ἀνώδυνου τοκετοῦ μετὰ τὴν ἐπιτομήν. Ἐπενόησε ἐγχειρητικὴ θεραπεία τῆς ἀκράτειας οὔρων ἐπὶ ὑπερεντάσεως. Εἰσήγαγε τὴ συντηρητικὴ ἰνομοματεκτομή, ποὺ ἐπιτρέπει σὲ νέες γυναῖκες τὴ δυνατότητα γονιμοποιήσεως. Τέλος πολλὲς ἐργασίες του ἀφοροῦν τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ καρκίνου τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας, ἀναλόγως τοῦ σταδίου ἐξελίξεως τοῦ νεοπλασματος. Γιὰ τὶς τεχνικὲς του μεθόδους ὁ Λοῦρος ἔγραψε σὲ ἀγγλικὴ γλῶσσα μονογραφία ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ Οἴκου THOMSON τῶν Η.Π.Α.

Στὸ συγγραφικὸ ἐπιστημονικὸ τομέα ἐντυπωσιάζει κατ' ἀρχὴν τὸ γεγονός ὅτι, ἀντίθετα ἀπ' αὐτὸ ποὺ συμβαίνει διεθνῶς στὴν ἰατρικὴ βιβλιογραφία, οἱ ἐργασίες τοῦ Λούρου ἔχουν στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία μόνο τὸ δικό του ὄνομα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος τῆς σταδιοδρομίας του. Μερικοὶ ἀριθμοὶ εἶναι χαρακτηριστικοί. Ἀπὸ τὶς 43 μελέτες του, ποὺ δημοσίευσε μέχρι τὸ 1928 στὴ Γερμανία, μόνο 15 φέρουν ἓνα δεῦτερο ὄνομα καὶ ποτὲ περισσότερα. Ἀπὸ τὶς 200 μελέτες του μέχρι τὸ 1964, ποὺ ἀναγράφονται στὸ *curriculum vitae* γιὰ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, στίς 42 μόνο δὲν εἶναι ὁ ἀποκλειστικὸς συγγραφεὺς. Καὶ ἀπ' αὐτὲς τὶς 200 ἐργασίες οἱ 153 εἶναι δημοσιευμένες ἀπὸ ξένους οἴκους ἢ σὲ ξένα περιοδικά. Τέλος, στὰ «Πεπραγμένα τοῦ Μαιευτηρίου Ἀλεξάνδρα» κατὰ τὴν περίοδο τῆς Διευθύνσεως Λούρου (1954-1968) ἀναγράφονται οἱ τίτλοι 667 ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες σὲ 127 ὑπάρχει τὸ ὄνομά του καὶ μάλιστα στίς 88 μόνον αὐτοῦ καὶ στίς ὑπόλοιπες 39 σὲ συνεργασία μετ' ἄλλους. Ὁ Λοῦρος καθοδηγοῦσε τοὺς συνεργάτες του στὴν ἐρευνητικὴ τους δραστηριότητα καὶ προσπαθοῦσε νὰ τοὺς προβάλλει, ἀποφεύγοντας νὰ φαίνεται τὸ δικό του ὄνομα, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὶς μελέτες, ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε τὸν πρωτεύοντα ρόλο. Ἔτσι εἶχε τὴ μεγάλη ἱκανοποίηση ὅλοι σχεδὸν οἱ Καθηγητὲς καὶ Διευθυντὲς μεγάλων Κλινικῶν Μαιευτικῆς καὶ Γυναικολογίας νὰ εἶναι δικοὶ του μαθητὲς.

Ἀξιοθαύμαστη καὶ δημιουργικὴ ὑπῆρξε ἐπίσης ἡ ὀργανωτικὴ του δραστηριότης. Σύνεβαλε στὸν προγραμματισμὸ, τὴ σύνταξη τῶν σχεδίων καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῆς

άνοικοδόμησης τόσο τοῦ ἀντικαρκινικοῦ Νοσοκομείου «Ἅγιος Σάββας», ὅσο καὶ τοῦ «Μαιευτηρίου Ἀλεξάνδρα» καὶ πρωτοστάτησε στὴ συνεχεῖ ἀνέλιξη τῶν ἰδρυμάτων αὐτῶν, τὴ δημιουργία νέων τμημάτων καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸ τοῦ ἐξοπλισμοῦ τους.

Τὸ ὀργανωτικὸ τοῦ δαιμόνιο ἦταν ἔκδηλο στὴ λειτουργία τῶν Κλινικῶν, τὶς ὁποῖες διαδοχικὰ διηύθυνε, στὸ «Ἀρεταίειο», στὸ «Μαρίκα Ἡλιάδη» καὶ κυρίως στὸ «Μαιευτήριον Ἀλεξάνδρα». Ἐκεῖ ἀνέπτυξε τὴν Κλινικὴ του μετὰ τὴν ἴδρυση πολλῶν τμημάτων καὶ τὴν καλλιέργεια ὄλων τῶν εἰδικότητων, πὺ ἔχουν σχέση μετὰ τὴν προστασία τῆς μητέρας καὶ τοῦ νεογνοῦ.

Τὸ πάθος τοῦ Λούρου γιὰ τὴν Ὑγειονομικὴ Ὀργάνωση φαίνεται ἐξ ἄλλου σὲ πάρα πολλὰ ἄρθρα του. Ἦδη τὸ 1930 εἶχε εἰσηγηθεῖ τὴν ἴδρυση «Ταμειυτηρίου Ὑγείας» στὴ χώρα μας. Τὸ 1937 πρότεινε σχέδιο προστασίας μητρότητος διὰ φορητῶν συνεργειῶν. Τὸ 1945, μετὰ τὴ μονογραφία του «Ὑγειονομικὴ Ὀργάνωση τῆς Χώρας», μελετᾷ με ὀξύνοια τὸ θέμα αὐτὸ καὶ προτείνει σύστημα Ὑγειονομικῆς Ἀσφάλισης ὄλου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, σύστημα τὸ ὁποῖο ἀργότερα ὑπὸ συγγενῆ μορφή ἐφαρμόστηκε στὴν Ἀγγλία. Σὲ νεώτερη μονογραφία του, τὸ 1964, ἐπανερχεται στὸ θέμα τῆς Ὀργάνωσης τῶν Νοσοκομείων καὶ τῆς ἀναμόρφωσης τῆς Ἱατρικῆς ἐκπαίδευσης. Στὸ ἴδιο θέμα ἀφιερώνει τὴ συγγραφικὴ του δραστηριότητα τοὺς τελευταίους μῆνες τῆς ζωῆς του στὴ μονογραφία «Τὸ ΕΓΩ καὶ τὸ ΕΣΥ». Τὸ κύκνειο ἄσμα του ἀπευθύνεται πάλι σ' ὀλόκληρη τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία.

Ἡ διδακτικὴ του δραστηριότητα ἦταν ἀπαράμιλλη καὶ κύριο δεῖγμα τῆς παρέχουν τὰ συγγράμματά του. Πρῶτα ἡ «Μαιευτικὴ», πὺ ἄρχισε νὰ γράφεται ἀπὸ τὴν Κατοχὴ καὶ τελικὰ ἐκδόθηκε τὸ 1948, καὶ ὕστερα ἡ «Γυναικολογία» τὸ 1952 καὶ ἡ δευτερὴ τους ἔκδοση τὸ 1963 σ' ἓνα ἐνιαῖο τόμο. Ὁ γλαφυρὸς τρόπος τῆς γραφῆς καὶ ἡ κρυστάλλινη διαύγεια τῆς διατύπωσης τῶν ἐννοιῶν χαρακτηρίζουν αὐτὰ τὰ συγγράμματα, στὰ ὁποῖα μαζί μετὰ τὶς γνώσεις παρέχονται καὶ τὰ προσωπικὰ πορίσματα μιᾶς πλούσιας ἐμπειρίας. Αὐτὸ ὅμως, πὺ κυρίως ἐντυπωσίασε τὸ πανεπιστημιακὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ καὶ γενικότερα τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία τὸ 1948, ἦταν ἡ γλώσσα τῆς «Μαιευτικῆς». Ἦταν τὸ πρῶτο ἱατρικὸ σύγγραμμα στὴν Ἑλλάδα πὺ γράφτηκε στὴ δημοτικὴ. Χρειαζόταν ψυχικὸ σθένος, τόλμη καὶ παρρησία, στὴν περίοδο αὐτὴ τῆς κορύφωσης τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἓνας πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος νὰ γράψει σὲ γλώσσα, πὺ ἀπὸ πολλοὺς ἐθεωρεῖτο ὡς πολιτικὰ χρωματισμένη. Καὶ πράγματι, μαζί μετὰ ἐνθουσιώδεις ἐπαίνους, ἐκσφενδονίστηκαν καὶ βίαιες ἐπικρίσεις. Τὸ ἐπίκεντρο τότε τῆς κριτικῆς ἦταν ἡ γλώσσα καὶ ὄχι τὸ περιεχόμενον τῶν συγγραμμάτων.

Ἀργότερα μόνο, όταν ἡ «Γυναικολογία» μεταφρασμένη κυκλοφόρησε στὴ γαλλικὴ τῆς ἔκδοση τὸ 1955, εἶχε τὴ σωστὴ τῆς ὑποδοχὴ μὲ ἀπήχηση μάλιστα ὄχι μόνο στὴ Γαλλία, ἀλλὰ καὶ στοὺς διεθνεῖς ἰατρικοὺς κύκλους. Γράφτηκαν ἐγκωμιαστικὲς κριτικὲς σὲ ἔγκυρα περιοδικὰ Μαιευτικῆς καὶ Γυναικολογίας στὴ Γαλλία, τὴ Γερμανία, τὴν Ἀγγλία, τὴς Η.Π.Α., τὴν Ἰταλία, τὸ Βέλγιο, ἀκόμη καὶ τὴ Βραζιλία, τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ τὴν Ἰνδία. Μεταφράζω μικρὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τρεῖς μόνο ἀπὸ τὶς κριτικὲς αὐτές:

ἽΟ Γάλλος Marcel γράφει: «Τὸ βιβλίο εἶναι κομψὸ καὶ ἀριστοκρατικὸ. Διαβάζοντας τὶς σελίδες γιὰ τὴ μορφολογία τοῦ γυναικείου σώματος, νόμισα πὼς ἀναγνωρίζω ἐκεῖ τὸν καλλιτέχνη, πὸ ὀραματίζεται μιὰ νύχτα στὴν Πινακοθήκη Brega στὸ Μιλάνο μπροστὰ στὴ Madonna τοῦ Tiepolo». Καὶ παρακάτω: «Εἶχα τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀκούω τὶς μεστὲς ἀπὸ εὐγενικὴ φιλοσοφία σκέψεις, πὸ γνωρίζουν ὅλοι ὅσοι στὰ Συνεδριά μας ἀκοῦνε καὶ χειροκροτοῦν τὸν κ. Λοῦρος».

ἽΟ Ἰταλὸς Tesauro τονίζει: «ἽΟ Νικόλαος Λοῦρος εἶναι ἀναμφισβήτητα σήμερα ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ διάσημους γυναικολόγους τῆς Εὐρώπης, καθὼς ἡ φήμη του ἔχει περάσει ἀπὸ μακροῦ τὰ σύνορα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδας καὶ ὁ λόγος του βρίσκει πάντα προσεκτικοὺς ἀκρατοὺς καὶ ἔνθερους ὑποστηρικτὲς στὰ διεθνῆ Συνεδρία, στὰ ὁποῖα συμμετέχει».

Καὶ ὁ Βραζιλιάνος De Rezende ἀναφέρει: «ἽΟ Καθηγητὴς Νικόλαος Λοῦρος εἶναι μιὰ ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία λογίου, πολὺγλωσσου καὶ πολίτη τοῦ κόσμου, ἐμποτισμένου ἀπὸ τὸν κλασικὸ πολιτισμὸ καὶ γνωστοῦ σὲ ὅλους πὸ συμμετέχουν στὰ μεγάλα διεθνῆ συνέδρια τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. ἽΗ «Γυναικολογία» τοῦ Καθηγητοῦ Λοῦρου δὲν εἶναι ἓνα συνηθισμένο σύγγραμμα, πὸ ἔρχεται νὰ αὐξήσει τὸν ἤδη μεγάλο ἀριθμὸ ἐγχειριδίων. Πρόκειται γιὰ ἓνα μνημειῶδες καὶ ρωμαλέο ἔργο, στὸ ὁποῖο φαίνεται ἡ σφραγίδα μιᾶς ἐξαιρετικῆς προσωπικότητος».

Μὲ τὴ διεθνῆ προβολή, πὸ εἶχε ἐπιτύχει ὁ Λοῦρος, ἄρχισε ἤδη ἀπὸ τὸ 1948 νὰ προσκαλεῖται ἀπὸ Πανεπιστήμια ὅλου τοῦ κόσμου γιὰ διαλέξεις πρὸς παρουσίαση τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐπιτευγμάτων καὶ αὐτοπρόσωπη ἐπίδειξη τῶν ἐγχειρητικῶν του μεθόδων. Ἀπ' ὄλες ὅμως αὐτὲς τὶς διακρίσεις, ἡ πιὸ σημαντικὴ, νομίζω, ἦταν ἡ πρόσκλησή του στὸ Συμπόσιο, πὸ συνῆλθε στὴ Σορβόννη, ἀπὸ 18 ἔως 24 Σεπτεμβρίου 1974, στὸ ὁποῖο συμμετεῖχαν μόνο 80 προσωπικότητες ἀπὸ 45 χῶρες τοῦ κόσμου. Δέκα βραβεῖα nobel καὶ διάσημοι ἀκαδημαῖκοι καὶ πνευματικοὶ διδάσκαλοι. ἽΟ γενικὸς τίτλος τοῦ συμποσίου ἦταν «Βιολογία καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου», καὶ τὰ ἐπιμέρους θέματα: Οἰκολογία, Γενετικὴ, καὶ Δημογραφία καὶ Ἀνθρωπιστικὲς ἽΕπιστῆμες. ἽΟ Λοῦρος ἐκφώνησε τὴ μακρὰ του εἰσήγηση τὴν ἡμέρα τῆς πανηγυρικῆς συνεδριάσεως, κατὰ τὴν ὁποῖα μίλησε ἐπὶ τοῦ γενικοῦ θέματος ὁ ἴδιος ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Giscard d'Estain. ἽΟ ἽΕλλη-

νας 'Ακαδημαϊκὸς ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «'Η εὐθύνη τῆς 'Επιστήμης». Καὶ ἀφοῦ ἐπεσήμανε τοὺς ἄπειρους κινδύνους ἀπὸ τὰ ἀχαλίνωτα ἐπιτεύγματα τῆς Τεχνολογίας, ὁμολογεῖ ὅτι «ἡ ἐρευνητικὴ πρόοδος ἔχει διαβρώσει καὶ αὐτὴν τὴν ἠθικὴ τῆς σύγχρονης 'Επιστήμης». «'Ενῶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δεσμευθῆ ἡ ἐρευνητικὴ ἐλευθερία, ἐπιβάλλεται νὰ ἀπαιτηθῆ τὰ ἀποτελέσματα τῆς νὰ ἐντάσσονται στὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου μὲ γνώμονα τὴν εὐθύνη, μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς συνείδησης τῆς κοινωνικῆς εὐθύνης καὶ τοῦ αἰσθήματος τῶν ἠθικῶν ὑποχρεώσεων». 'Η ὁμιλία τοῦ Λούρου ἔθιξε τὸ ἐπίκεντρο τῶν ἀνησυχιῶν γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνέπεσε μὲ τὴν ἐπικαιρότητα τῆς κοινῆς γνώμης τῶν συνέδρων. Ἔτυχε νὰ βρισκομαι τότε στὸ Παρίσι καὶ αἰσθάνθηκα ὑπερηφάνεια γιὰ τὴν προβολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Τὸ πρακτικὸ ἀποτέλεσμα τῆς διεθνοῦς αὐτῆς συνάντησης ἦταν ἡ ἴδρυση Παγκοσμίου Κινήματος μὲ τίς σκέψεις καὶ τὸν τίτλο, ποῦ εἶχε χρησιμοποιήσει ὁ Ἑλληνας σύεδρος: «*Mouvement Universel pour la Responsabilité de la Science*».

Ἐξ ἄλλου ὁ Λούρος πέτυχε ἰδιαίτερα τιμητικὰς ξένες διακρίσεις. Ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Birnigham. Ἐπίτιμος δημότης τῶν πόλεων Reims τῆς Γαλλίας καὶ Lima τοῦ Περού. Μέλος τῆς Γερμανικῆς Ἀκαδημίας Leopoldina, τῆς Ἰταλικῆς Ἀκαδημίας Lanzisiana, τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἰατρικῆς τῆς Ἀναπαραγωγῆς, τῆς Βουλγαρικῆς Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας, Βραβεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας. Ἐπίτιμο μέλος πάρα πολλῶν ξένων Ἰατρικῶν Ἐταιρειῶν. Κατὰ τὰ ἔτη 1972-1976 διετέλεσε αἰρετὸς Παγκόσμιος Πρόεδρος τοῦ Διεθνοῦς Κολλεγίου τῶν Χειρουργῶν.

Μιὰ ἄλλη πλευρὰ τῆς πνευματικῆς δραστηριότητος τοῦ Λούρου ἀφορᾷ τὴ Λογοτεχνία, ποῦ τοῦ ἀναγνωρίστηκε καὶ ἐπίσημα μὲ τὴν ἐκλογή του ὡς ἐπίτιμου μέλους τῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν. Στὴν πραγματικότητα ὁμῶς ὁ στόχος του σπάνια ἦταν αὐτὴ καθ' αὐτὴ ἡ λογοτεχνία. Ἐνα μυθιστόρημα, ἓνα θεατρικὸ ἔργο καὶ μερικὰ διηγήματα ἢ ποιήματα καλύπτουν ἐλάχιστο μέρος ἀπὸ τὸ τεράστιο φάσμα τοῦ συγγραφικοῦ του ἔργου, ποῦ ὁ ἴδιος χαρακτήριζε «ἰατρολογοτεχνικό». Ὁ ἀληθινὸς του στόχος ἦταν ἡ ἀναδίφηση τῆς ἱστορίας καὶ ἡ προσέγγιση κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ἠθικῶν προβλημάτων. Πολλὰ ἄρθρα καὶ δοκίμιά του χαρακτηρίστηκαν λογοτεχνικά, ἀπλῶς γιατί ὁ ἀριστοτεχνικὸς τρόπος τῆς γραφῆς του καὶ τῆς διατύπωσης τῶν ιδεῶν του μὲ φιλοσοφικὴ διάθεση καὶ ποιητικὴ ἔκφραση δίνουν συχνὰ στὰ κείμενα αὐτὰ λογοτεχνικὴ ἀξία. Καὶ κάτι ἐπὶ πλέον. Ἡ ἀφάνταστη εὐρυμάθειά του στὰ πεδία τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν πλουτίζουν τὰ κείμενά του μὲ εὔστοχες καὶ ἐπικαιρες ἀναφορὰς σὲ στίχους ποιητῶν καὶ φράσεις φιλοσόφων, συγγραφέων ἢ ἄλλων μεγάλων ἀνδρῶν ἀπ' ὅλες τὶς ἐποχὰς καὶ ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον. Κι ἔτσι ἀποτελεῖ πραγματικὴ πνευματικὴ ἀπόλαυση ἡ ἀνάγνωσις

πολλῶν κειμένων του καὶ εἰδικὰ αὐτῶν, πὺ τὸ θέμα τους τοῦ ἐπιτρέπει τὴν ἔκφραση προσωπικῶν του σκέψεων καὶ ἀπόψεων καὶ τὴν παρέμβαση τῆς δημιουργικῆς του φαντασίας.

Τὰ θέματα αὐτὰ ἰδιαίτερα τὸν εἶχαν προσελκύσει ἀπὸ νέο, κυρίως ὅμως μετὰ τὸ 1960. Καὶ ἀπὸ τὸ 1967, πὺ δημοσιεύθηκε ὁ πρῶτος ὀλοκληρωμένος τόμος «'Αναδρομές», τυπώθηκαν ἄλλα δεκαπέντε βιβλία καὶ πάνω ἀπὸ 150 ἄρθρα ἢ διαλέξεις. Τοὺς τελευταίους μῆνες τῆς ζωῆς του, τὸ 1986, πρόλαβε νὰ δεῖ τυπωμένα δύο βιβλία του: τὸ «Chateaubriand» καὶ τὸ «Jean-Paul Marat. Ἡ ἀπαίσια μνήμη». Καὶ εἶχε ἔτοιμα πρὸς ἐκτύπωση ἀκόμη ἄλλα δύο βιβλία: «Γεροντικὲς φλυαρίες» τὸ ἓνα, καὶ αὐτὸ πὺ ἀναφέραμε προηγουμένως, τὸ «ΕΓΩ καὶ τὸ ΕΣΥ», τὸ ὁποῖο θὰ κυκλοφορήσει σὲ λίγες ἡμέρες.

Τὰ ἱστορικὰ θέματα στὸ συγγραφικὸ αὐτὸ ἔργο ἀφοροῦν συνήθως τὴν Ἱατρικὴ, ἀλλὰ καὶ τὴ μελέτη γενικότερα τοῦ παρελθόντος, καὶ διαφαίνεται σαφῶς ὅτι ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῆς ἱστορικῆς ἀναφορᾶς ἀποβλέπει στὸ χτίσιμο ἑνὸς καλύτερου μέλλοντος μὲ τὴν ἀποφυγὴ τῶν σφαλμάτων, πὺ ἐπισημαίνονται, καὶ τὴν προβολὴ τῶν ὑψηλῶν πράξεων, πὺ διαλαλοῦνται σὰν πρότυπο, γιὰ νὰ φωτίζουν τὸ δρόμο, πὺ πορεύονται οἱ νεώτερες γενιές.

Τὸ στοχασμὸ τοῦ Λούρου καθόριζαν καὶ οἱ εὐαίσθητες κεραίες, πὺ διέθετε ὁ νοῦς του, ὥστε νὰ συλλαμβάνει κύματα σὲ πολὺ εὐρὸ φάσμα, μηνύματα ἀπ' ὄλο τὸν κόσμο σὲ ποικίλα καὶ διαφορετικὰ θέματα. Ὅλα τὰ καυτὰ προβλήματα τοῦ καιροῦ μας τὸν ἀπασχολοῦσαν καὶ προσπαθοῦσε νὰ προτείνει κάποια λύση ἢ τουλάχιστον νὰ τὰ ἐπισημάνει ὅπως ἔγραφε ὁ ἴδιος, «γιὰ νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀτομικῆς μου ψυχοπνευματικῆς ἐκτόνωσης». Ἡ ἔμφυτη διαίσθηση, μὲ τὴν ὁποία ἦταν προικισμένος, τοῦ ἔδινε τὴ δυνατότητα νὰ ἀκούει «τὴ μυστικὴ βοή τῶν πλησιαζόντων γεγονότων καὶ νὰ προσέχει εὐλαβῆς. Ἐνῶ εἰς τὴν ὁδὸν οὐδὲν ἀκούουν οἱ λαοί».

Στὰ 20 χρόνια τῆς δράσεώς του στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐτίμησε τὸ Ἴδρυμα μὲ τίς συχνές του ἀνακοινώσεις καὶ ὁμιλίες, πὺ πάντα πρόσφεραν κάτι πρωτότυπο καὶ ἐπίκαιρο. Ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἀκαδημίας ἔδωσε διαλέξεις σὲ ξένες Ἀκαδημίες ἢ σὲ συνέδρια, πὺ πρόβαλαν τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ἢ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπιστήμη. Τὸ 1985 στὴ Γαλλία, σὲ συμπόσιο Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ διάλεξή του γιὰ τὴν πορεία τῆς Ἱατρικῆς στὴν ἀρχαιότητα ἀπὸ τὸ σκοτάδι πρὸς τὸ φῶς, μίλησε γιὰ τὸν Rabelais, αὐτὸς ὁ ξένος μπροστὰ στοὺς γάλλους, καὶ ἐπεσήμανε πρωτότυπες σκέψεις, πὺ ἐντυπωσίασαν τοὺς συμπατριῶτες τοῦ μεγάλου αὐτοῦ συγγραφέα καὶ κατὰ σύμπτωση γιαιτροῦ.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Προεδρίας του στὴν Ἀκαδημία τὸ 1976 ἀνέπτυξε γόνιμες πρωτοβουλίες καὶ ἐφήρμοσε ὀργανωτικὲς καινοτομίες. Καὶ πάντα στίς συζητήσεις μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του οἱ παρεμβάσεις του ἔδειχναν σύνεση καὶ σωφροσύνη. Καὶ ἔτσι ἡ

Ἐκείνη ἔνωσε βαθύ πένθος στήν ἀπώλεια τοῦ κορυφαίου αὐτοῦ μέλους της. Τήν πρόωρη ἀπώλεια. Γιατί ἡ πραγματική ἡλικία δὲν μετρίεται μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ μὲ τὸ πνευματικὸ καὶ ψυχосωματικὸ σφρίγος καὶ τὴν ὄρμη γιὰ δράση.

Τὴν ξεχωριστὴ προσωπικότητα τοῦ Λούρου εἶχαν σμιλεῦσει πάνω στὰ ἔμφυτα πνευματικὰ του χαρίσματα, τὴ διαίσθηση καὶ τὴ δημιουργικὴ του φαντασία, οἱ ιδιότητες τοῦ χαρακτήρα του, ἡ ψυχικὴ του ιδιοσυγκρασία. Ἡ αἰσιόδοξη ἐνατένιση πρὸς τὸ μέλλον. Ἡ χιουμοριστικὴ του διάθεση καὶ ἡ ἀρχοντικὴ του συμπεριφορά. Ἡ πίστη του στήν ἐλευθερία τῆς σκέψης. Ὁ ἐνθουσιασμός του γιὰ κάθε καινοτομία, γιὰ κάθε πρωτοποριακὴ προσπάθεια. Τὸ πάθος του γιὰ δημιουργία. Ἡ πεισματικὴ ἐμμονὴ στὶς ἀρχές του. Ἡ ἀνυποχώρητη ἀγωνιστικὴ του διάθεση γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν, ποὺ ἐπέδωκε καὶ τὴν υποστήριξη τῶν ιδεῶν, στὶς ὁποῖες πίστευε. Ἡ ἄκαμπτη προσήλωσις στὰ ἠθικὰ ἰδανικὰ του. Ἡ παρρησία μὲ τὴν ὁποία ἐξέφραζε τὴ γνώμη του, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐγνώριζε ὅτι θὰ δημιουργήσει ἐχθρότητες καὶ ἀντιπάθειες. Ἡ συνεπὴς πρὸς τὶς πεποιθήσεις του συμπεριφορά, ἀκόμη καὶ στὶς περιστάσεις, ποὺ προέβλεπε καταστροφικὲς γιὰ τὸν ἴδιο ἐπιπτώσεις. Ὅλα αὐτὰ τὰ γνωρίσματα τῆς προσωπικότητός του τὰ ἀπέδειξε στήν πράξη, στήν ὅλη πολιτεία του σὲ ὅλη τὴ διάρκειά της ζωῆς του.

Ἰδιαίτερα ὁμοῦ χαρακτηριστικὴ ἦταν ἡ στάση του στὶς κρίσιμες στιγμὲς τῆς πορείας τοῦ τόπου μας.

Στὴν ἀρχὴ τῆς Κατοχῆς ἡ Ἰταλικὴ Διοίκηση μὲ ἔγγραφο πρὸς τὴν Πρυτανεῖα ζήτησε ἀπὸ τοὺς Καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου νὰ δώσουν ὄρκον πίστεως πρὸς τὶς Ἰταλικὲς ἀρχές. Θὰ θεωροῦσαν ὅτι εἶχαν ὀρκισθεῖ ὅλοι ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ θὰ ἐδήλωναν γραπτῶς τὴν ἀρνήσή τους. Ὁ Λούρος ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς Καθηγητὲς, ποὺ ἔστειλε στὸν Πρύτανη τὴν ἀρνητικὴ του ἀπάντηση. Ὑστερα ἄρχισε τὴν ἀντιστασιακὴ του δραστηριότητα κοντὰ στὸν Παναγιώτη Κανελλόπουλο καὶ ἐντάχθηκε στήν ΠΕΑΝ.

Τὸ 1942 ἦρθε σὲ ρήξη μὲ τὸν Ὑπουργὸ Παιδείας Κωνσταντῖνο Λογοθετόπουλο καὶ ὕστερα, σὲ ἐνδειξὴ ἀλληλεγγύης πρὸς τὸν ἀπολυθέντα Καθηγητὴ Πέτρο Κόκκαλη, ὑπέβαλε τὴν παραίτησή του μαζί μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Χωρέμη, τὸν ἄλλο γίγαντα τῆς Ἰατρικῆς. Ἔτσι, γιὰ τρία χρόνια ἔμεινε ὁ Λούρος μακριὰ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο καὶ ἀπὸ τὰ Νοσοκομεῖα καὶ περιοριζόταν στήν προσφορά του στήν ΕΟΧΑ, τὴν Ὄργάνωση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ, καὶ τὴν πενιχρὴ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἰδιωτικὴ ἄσκηση τοῦ ἐπαγγέλματός του.

Τὸ 1944 συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ φυλακίστηκε ἓνα μῆνα στὸ Χαϊδάρι, πάλι μαζί μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Χωρέμη. Δὲν ἀποκαλύφθηκε ἡ πραγματικὴ του δράση καὶ ἔτσι ἀπέφυγε χειρότερες περιπέτειες. Ὁ Λούρος ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ «στὴ ζωὴ

των ὄρισαν νὰ φυλάγουν Θερμοπύλες» καὶ περισσότερη τιμὴ τοῦ πρέπει, ποὺ προέβλεπε τί τοῦ ἔμελλε νὰ συμβεῖ. Τὸ 1983 ὁ Ἱατρικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν τοῦ ἀπένειμε τιμητικὸ δίπλωμα γι' αὐτὴ τὴ συμμετοχὴ του στὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση.

Ἐξ ἄλλου στὴν ἴδια περίοδο τῆς Κατοχῆς ἡ στάση του στὴ «δίκη τῶν τόνων» κατὰ τοῦ Ἰωάννη Κακριδῆ ἦταν χαρακτηριστικὴ τῆς πίστης του στὴν ἐλευθερία τῆς σκέψης, ποὺ ἀνέφερα, θυμίζει τὴ γνωστὴ φράση τοῦ Βολταίρου: «Μπορεῖ νὰ διαφωνῶ πρὸς τίς ἰδέες σου, ἀλλὰ θὰ ἀγωνισθῶ μὲ πάθος γιὰ νὰ ἔχεις τὴν ἐλευθερία νὰ τίς ἐκφράξεις».

Στὴν περίοδο τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας ἔδειξε τὴν ἴδια προσήλωση στὶς ἀρχὲς τῆς ἐλευθερίας, τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, μὲ κορύφωση τῆς δραστηριότητός του στὴν ὀργάνωση ὁμάδος ἐκλεκτῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας καὶ τὴ σύνταξη ἀπὸ τὸν ἴδιο διακήρυξης τῆς «Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως τῆς Δημοκρατικῆς Νομιμότητος» μὲ ἡμερομηνία 29 Ἰουνίου 1973, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ «Βῆμα» τίς παραμονὲς τοῦ δημοψηφίσματος.

Ἡ πολιτεία του κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ἄσκησης τῶν καθηκόντων του ὡς Ὑπουργοῦ Παιδείας τὸ 1974 ἐπισφράγισε τὴν τάση γιὰ ἀνανέωση, προγραμματισμένη ὀργάνωση καὶ καινοτομίες.

Γνωστὴ δημοσιογράφος, σὲ συνέντευξη, ποὺ εἶχε πάρει ἀπὸ τὸν Λοῦρο, τὸν χαρακτήριζε εὐστοχα στὸν τίτλο τοῦ ἄρθρου τῆς «ἓνας ἀναγεννησιακός». Ἴσως ὅμως εἶχε κάτι παραπάνω ἀπὸ τὴν πολυμέρεια τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ ἡ ἔκταση ἄλλωστε τῶν γνώσεων ἦταν ἀκόμη περιορισμένη. Ὁ Λοῦρος κατόρθωσε νὰ συνδυάσει αὐτὴ τὴν πολύπλευρη πνευματικὴ δραστηριότητα μὲ τὴν ἐμβάθυνση τῆς ἐπιστημονικῆς εἰδίκευσης. Καὶ ἔτσι ἔπλασε ἓνα σπάνιο πρότυπο ὀλοκληρωμένου ἐπιστήμονα καὶ πνευματικοῦ ἀνθρώπου.

Ὅπως εἶδαμε, ὁ Νικόλαος Λοῦρος ἀπὸ πολὺ νέος, ἀπὸ τὰ μαθητικὰ του χρόνια, ἔδειξε τὰ πνευματικὰ αὐτὰ γνωρίσματα, ποὺ τὸν χαρακτήριζαν στὴν ὄριμη καὶ τὴν προχωρημένη ἡλικία του. Καὶ διατήρησε τὸ νεανικὸ πνευματικὸ του σφρίγος, τὴ νεανικὴ του ὄρμη καὶ αἰσιοδοξία μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, στὰ 88 του χρόνια. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὴ διάρκειά τῆς τελευταίας του νόσου, μόλις ὑποχωροῦσε κάθε ἐπιπλοκὴ, μὲ αἰσιοδοξία μιλοῦσε στοὺς ἐπισκέπτες του γιὰ μελλοντικὰ του σχέδια καὶ γιὰ καινούργια του ἔργα. Καὶ μόνο τίς τελευταῖες ὥρες πρὸ τοῦ θανάτου του, στίς 7 Ἀπριλίου 1986, σὲ γιατρὸ ποὺ τὸν ἐνεθάρρυνε: «Θὰ περάσει κι αὐτό», ὁ Λοῦρος μὲ πικρὸ μειδίαμα τοῦ ἀπάντησε: «Μὰ δὲν βλέπεις ὅτι πεθαίνω;» Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο εἶπε: «Φεύγω τώρα», καὶ ἔτσι ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ.

Καὶ ἡ σεβάσμια δέσποινα, ἡ Ἰωάννα Λοῦρου, ποὺ, ὅταν τὸν ἔχασε, δὲν ἤθελε πιά νὰ ζήσει, γρήγορα τὸν ἀκολούθησε στὸν τάφο. Δὲν ἄφησε ἀπογόνους. Ἄφησε ὅμως ὀλό-

κληρη στρατιά ἐπιγόνων, τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀπὸ τοὺς μαθητές του. Καὶ ἄφησε ἀκόμη στήν Ἱατρικὴ αὐτὸ τὸ σπάνιο πρότυπο ὀλοκληρωμένου ἐπιστήμονα καὶ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ἓνα πρότυπο πρὸς μίμηση γιὰ νὰ ἐμπνέει καὶ νὰ ἐμψυχώνει τὶς προσπάθειες τῶν σοβαρῶν ἐπιστημόνων.

Τελειῶνω τὴν ὁμιλία μου, κυρίες καὶ κύριοι, μὲ μιὰ ποιητικὴ αὐτοσκιαγράφηση, ποὺ δημοσιεύτηκε στὴ «Νέα Ἑστία» μὲ τὰ ἀρχικά του Ν.Κ.Λ. καὶ μὲ τίτλο «Στὸ μυστικὸ περίπατο τῶν ἀστεριῶν»:

Καὶ βέβαια εἶμαι γέρος ἀνάμεσα στοὺς γέρους
Καὶ ὁ χρόνος μὲ καταβροχθίζει.
Στὴ σκοτεινὴ πορεία τῆς κάθε στιγμῆ
Στὰ κόκκαλά μου, στὰ μάτια μου καὶ στὴν καρδιά μου
Ἐδίσταχτα, ἀλύπητα τὴ σκιά τῆς ρίχνει.
Ὅμως ναί! Ἐγαπῶ ἀκόμα τὴ θάλασσα, τὰ δάση καὶ τὴν ἄνοιξη,
Τὰ γυναικεῖα χαμόγελα, τὶς ρόδινες τὶς μυρουδιές
Καὶ διατηρῶ ἀνίκητη καὶ τοῦ χρόνου ρυθμίστρια
Τὴν πίστη μου στὸ μέλλον καὶ τοὺς ἱεροὺς σκοπούς.
Παρὰ τὰ λάθη, τὰ βάσανα καὶ τὴ μετάνοια,
Ποὺ τὸ καθένα τὸ μέτωπό μου σκέπασε μὲ καταχνιά,
Θαυμάζω ἀκόμα στῆς νύχτας τὸν μυστικὸ περίπατο,
Τῶν ἀστεριῶν τὰ διαμαντένια τ' ἄρματα.

Αὐτὸς ἦταν ὁ Νικόλαος Λοῦρος.